Lausunto

30.9.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO YMPÄRISTÖVALIOKUNNALLE

John Nurmisen Säätiö kiittää mahdollisuudesta esittää kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Ympäristön ja luonnonsuojeluun varattujen määrärahojen nosto riittämätön
Talousarvioesityksen 3 miljoonan euron korotus ympäristön ja luonnonsuojeluun on riittämätön edellisen vuoden lähes 60 miljoonan euron leikkauksen jälkeen. Luontokato ja ilmastonmuutos etenevät ennennäkemätöntä vauhtia myötävaikuttaen toisiinsa. Myöskään Itämeren tila ei ole parantunut viime vuosikymmeninä tehdyistä päästövähennyksistä huolimatta. Toimilla on ollut kuitenkin ollut vaikutusta, sillä ilman pitkäjänteistä työtä Itämeren tila olisi paljon huonompi. Jotta Suomi voi saavuttaa ilmastolain, YK:n luontosopimuksen, EU:n biodiversiteettistrategian ja Itämerensuojelusopimuksen mukaiset sitoumuksensa Itämeren tilan parantamisesta, luontokadon pysäyttämisestä ja ilmastonmuutoksen hidastamisesta, ympäristön- ja luonnonsuojelun määrärahoja sekä erityisesti tavoitteita toteuttavien ohjelmien, kuten Ahti-, Helmi- ja Metso-ohjelmat, rahoitusta on nostettava merkittävästi.

Saaristomeren ohella myös muiden Suomen merialueiden tilaa on parannettava
Suomen lähes kaikki merialueet ovat hyvää huonommassa tilassa. Ihmistoiminnasta Selkämereen päätyvä vuotuinen ravinnekuormitus on yhtä suurta kuin Saaristomereen, ja Perämeren ravinnekuormitus on yli kaksinkertaista erityisesti turvemaiden maa- ja metsätalouden suuren ravinne- ja kiintoainekuormituksen vuoksi. Ilmastonmuutoksen vaikutukset lisäävät Itämeren ja vesistöjen kuormitusta entisestään.

Hallitus vahvistaa vuosille 2022—2027 päivitettyjen vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpanoa ja edistää ravinteiden kierrätystä sekä Saaristomeren tilan parantamista Vesien ja meren tilan parantamisen ohjelmalla (Ahti). Erityisesti toimia kohdennetaan Saaristomeren pilottialueille.

Vesiensuojelun rahoituksen turvaaminen myös muualla kuin Saaristomerellä on tärkeää, koska rahoituksen taso vaikuttaa suoraan ohjelmien sisältöön ja toteutettaviin toimiin. Esimerkiksi peltojen kipsikäsittelyyn tulisi turvata rahoitus myös muualla kuin Saaristomeren alueella, eikä kipsikäsittelyn toteutuksesta tulisi leikata.

Metsätalouden kuormitus on pääasiassa peräisin turpeen hajoamisesta ojitetuissa suometsissä. Metsätalouden kannustinjärjestelmän (Metka) tulisi ohjata ehkäisemään metsätalouden kuormitusta tukemalla heikkotuottoisten ojitettujen soiden ennallistamista ja suometsien vesien palauttamista luonnontilaisille tai ennallistetuille soille. Nämä toimet tuovat myös huomattavia ilmasto- ja biodiversiteettihyötyjä. Turvepellot puolestaan tuottavat yli puolet maatalouden ilmastopäästöistä, vaikka niiden osuus peltoalasta on vain 10 %. Uusien turvepeltojen käyttöönotto tulisi lopettaa, ja olemassa olevien turvepeltojen osalta tulisi kannustaa niiden poistamista viljelykäytöstä tai lisätä

John Nurmisen Säätiö
Y-tunnus 0895353-5 | Pasilankatu 2, Helsinki | info@jnfoundation.fi

kannustimia ilmastopäästöjä vähentävien ratkaisujen kuten kosteikkoviljelyn edistämiseen. Ilmastonmuutoksen hidastaminen auttaa myös Itämerta.

Hallitusohjelmassa pysyväksi linjattu fosforiasetuksen lantapoikkeus kuitenkin vesittää Saaristomeri-ohjelman tavoitteet. Lantaravinteiden käytön muita lannoitevalmisteita löyhemmät fosforilannoitusrajoitukset (=lantapoikkeus) eivät ohjaa tiloja ravinteiden kierrättämisen tehostamiseen ja vesistöjen fosforikuormitusten vähentämiseen, vaan lantaa ja sen mukana fosforia levitetään edelleen eläintilojen läheisyyteen ylimäärin. Ylijäämäravinteet, joita kasvit eivät pysty hyödyntämään, valuvat vesistöihin ja Itämereen. Erityisesti syksyllä levitetty lanta valuu suoraan vesistöihin, mikäli peltoa ei pidetä vihreänä talvella. Lietelannan syyslevitys tulisi kieltää pelloille, jonne ei syksyllä kylvetä kasvustoa.

Kustannustehokas vesiensuojelu edellyttää maatalouden ravinnetietovarannon perustamista. Varantoon kootaan viljelijöiden jo muutenkin keräämä tieto peltolohkojen ravinnepitoisuuksista viranomaisten ja tutkijoiden käytettäväksi. Näin vesiensuojelutoimenpiteitä voidaan kohdentaa kustannustehokkaasti sinne, missä tarve on suurin, esimerkiksi lantaravinteiden kierrättämiseksi ravinnerikkailta alueilta ravinneköyhille.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun rahoitus turvattava

Luonnon monimuotoisuus, joka ylläpitää ihmisellekin elintärkeitä ekosysteemipalveluita, on luonnonvaroistamme tärkein. Hallitus tavoittelee luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämistä toimeenpanemalla uuden kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman, toteuttamalla Helmi-elinympäristöohjelmaa, METSO-ohjelmaa sekä tehostamalla muita toimia lajien ja luontotyyppien suojelemiseksi. Toimien vaikuttavuuden lisäämiseksi toimeenpannaan uudistettua luonnonsuojelulainsäädäntöä ja valmistellaan METSO-ohjelmalle jatkokautta. Ohjelmien tavoitteiden toteutumisen kannalta on kuitenkin välttämätöntä turvata luontokadon pysäyttämiseen tähtääville toimille riittävä rahoitus. Luonnonsuojelu- ja korvausmenojen määrärahojen nostosta huolimatta taso on huomattavasti aiempaa matalampi.

Vihreän siirtymän investointien lupamenettelyiden nopeuttamisessa isoja riskejä

Ympäristöministeriön yksi vaikuttavuustavoite on saada vihreästä siirtymästä Suomen kasvun perusta. Suomeen suunnitellaan parhaillaan useita uusia investointeja osana vihreää siirtymää ja isompien investointien osalta on päädytty nopeutettuihin "ohituskaistoihin". Nopeutetussa menettelyssä on riskinä, ettei uusien tehdas-, kaivos- ja energiahankkeiden ympäristövaikutuksia eikä useiden hankkeiden yhteisvaikutuksia pystytä arvioimaan riittävällä tasolla. Ympäristöhallinnon resursseja on vuosien mittaan merkittävästi pienennetty, ja resursseja tulisikin vahvistaa vihreän siirtymän hankkeiden kestävän ympäristöluvituksen ja asianmukaisen ympäristövaikutusten arvioinnin varmistamiseksi. Luvitusprosessi nopeutuu parhaiten niin, että luvat valmistellaan alun perinkin laadukkaasti.

Ympäristöministeriö etenee kohti yhden luukun mallia, joka parhaimmillaan vähentää turhaa byrokratiaa ja on aiempaa käyttäjälähtöisempi malli. Mallissa on kuitenkin riskejä kuten viranomaisten keskinäisten valitusoikeuksien rajaaminen. Valtion viranomaisella on säilytettävä itsenäinen ja riippumaton puhevalta yleisen ympäristöedun valvojana.

Annamari Arrakoski-Engardt

Toimitusjohtaja

John Nurmisen Säätiö